

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, УПРАВЛІННЯ
ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

СОЦІАЛЬНА РОБОТА: СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК

**МАТЕРІАЛИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
18 ГРУДНЯ 2025 РОКУ**

ЛЬВІВ – 2026

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Факультет психології та соціального захисту

Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА:
СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК**

Матеріали
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
18 грудня 2025 року

Львів – 2026

УДК 316.4.05: 009. 37.032

Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток.
Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 18 грудня 2025 р.; [за ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2026. 590 с.

Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (грудень 2025 р.) присвячені стратегічним змінам у системі соціальної роботи під впливом воєнного стану. У збірнику проаналізовано перехід до розвивальної парадигми та впровадження інноваційних технологій у соціальну політику. Особлива увага приділена комплексній підтримці ветеранів, військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які постраждали від наслідків бойових дій. Матеріали охоплюють широкий спектр тем: від психологічної реабілітації та соціального супроводу в секторі безпеки до новітніх методів соціального менеджменту та взаємодії державних і громадських інституцій.

Опубліковані тези мають вагоме значення для модернізації вищої освіти та практичної діяльності. Вони спрямовані на: вдосконалення професійної освіти, формування компетентностей, професійних навичок майбутніх соціальних працівників, сприяння активному обміну досвідом між науковою спільнотою та практикуючими спеціалістами, розробку адаптивної та професійної моделі діяльності фахівця соціальної сфери, що відповідає викликам сучасності.

Це видання стане цінним ресурсом для широкого кола читачів, які прагнуть глибоко зрозуміти виклики, що постали перед соціальною сферою в часи війни та масштабних суспільних змін. Книга пропонує ґрунтовний аналіз пріоритетів розвитку галузі. Особливу увагу приділено стратегіям післявоєнного відновлення, що робить видання актуальним як для науковців, так і для практиків.

Головний редактор: НАГІРНЯК Михайло Ярославович

кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(Протокол № 3, від 23 січня 2026 р.)*

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2026

© Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук 2026

© Нагірняк М.Я. 2026

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	3
<i>Коваль І.</i> Соціальний супровід у секторі безпеки та оборони України: основні засади та перспективи розвитку.....	6
<i>Мещан І.</i> Інноваційні підходи до соціальної роботи в умовах воєнного стану	11
<i>Гнідець О.</i> Супровід постраждалих внаслідок війни поліцейських та членів їх сімей	18
<i>Крувачук Л.</i> Міграційна політика сьогодення: соціальна інтеграція вимушених українських мігрантів в країнах ЄС і Великої Британії	21
<i>Лис В.</i> Реформування системи догляду над дітьми: від інституційного догляду до сімейних форм виховання.....	28
<i>Немчук М.</i> Соціальні послуги загальнонаціонального значення.....	33
<i>Васянович Г.</i> Соціальна робота в філософсько-педагогічних рефлексіях Івана Франка та Василя Сухомлинського.....	39
<i>Цюприк А.</i> Наукові та освітні обрії соціальної роботи в Україні	43
<i>Бігун М.</i> Громада як середовище для відновлення: аспекти соціальної інклюзії ветеранів війни	49
<i>Берега Ю.</i> Використання штучного інтелекту для викладання дисципліни спеціальна фізична підготовка.....	52
<i>Возна Л., Мельник О.</i> Держава і бізнес у соціальній сфері: нові моделі партнерства для стійкої та ефективної підтримки громад	54

Володимир ЛИС

Служба у справах дітей

Львівської обласної державної адміністрації

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДОГЛЯДУ НАД ДІТЬМИ: ВІД ІНСТИТУЦІЙНОГО ДОГЛЯДУ ДО СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ

Захист прав дитини та забезпечення її найкращих інтересів є одним із пріоритетних напрямів соціальної політики України. Протягом тривалого часу незалежності нашої держави домінуючою формою влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, залишався інституційний догляд. Однак результати досліджень міжнародної практики довели, що перебування дитини в інтернатному закладі негативно впливає на її фізичний, психоемоційний і соціальний розвиток [5; 7]. У зв'язку з цим в Україні розпочато системне реформування інтернатної системи з орієнтацією на сімейні та наближені до сімейних форми виховання.

Інтернатна система в Україні сформувалася ще у XIX – на початку XX століття як форма соціального піклування над дітьми, які втратили батьків або перебували у складних життєвих обставинах. У радянський період вона набула масового характеру та була інтегрована в загальнодержавну систему соціального забезпечення [6]. Після Другої світової війни кількість інтернатних закладів суттєво зросла, що зумовлювалося значною кількістю сиріт і соціально вразливих дітей.

Після проголошення незалежності України інтернатна система фактично зберегла радянську модель функціонування, що призвело до тривалого утримання дітей у закладах закритого типу без достатньої індивідуальної підтримки та належних умов соціалізації.

Сучасні українські та зарубіжні наукові дослідження вказують на низку системних проблем інституційного догляду. Зокрема, діти, які тривалий час перебувають в інтернатах, демонструють затримку когнітивного розвитку, порушення емоційної сфери, труднощі з формуванням соціальних навичок та прив'язаності [4; 7].

Фахівці та науковці з питань соціального захисту дітей, наголошують, що інтернатна модель не відповідає принципу індивідуального підходу та не забезпечує реалізацію права дитини на виховання в сімейному середовищі [5]. Це зумовлює необхідність переходу до системи, орієнтованої на підтримку сімей і розвиток альтернативних форм догляду.

Першим системним нормативним кроком у напрямі реформування стала постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 1242, якою затверджено Державну цільову соціальну програму реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [2].

Програма передбачала скорочення мережі інтернатних закладів, розвиток усиновлення, опіки, прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу. Водночас її реалізація була обмежена недостатньою ресурсною та організаційно-управлінською спроможністю.

Якісно новий етап реформування розпочався з ухваленням розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р [3]. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей закріпила принцип деінституціалізації як ключовий напрям державної політики.

Основною метою Стратегії є забезпечення зростання дітей у сімейному або наближеному до сімейного середовищі. Серед її завдань – розвиток соціальних послуг у громадах, трансформація інтернатних закладів, підготовка фахівців соціальної сфери та запобігання вилученню дітей із сімей [3;8].

Подальший розвиток підходів до захисту прав дитини закріплено в розпорядженні Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2024 р. № 1201-р [4]. Про схвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024-2026 роки з її реалізації. Документ визначає нові акценти державної політики, орієнтовані на профілактику інституціалізації та розвиток сімейних форм виховання. Стратегія 2024–2028 років є логічним продовженням попередніх державних ініціатив у сфері деінституціалізації, зокрема Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки. Водночас вона враховує нові соціально-політичні виклики, зокрема наслідки збройної агресії, внутрішнє переміщення населення, підвищене навантаження на територіальні громади та систему соціальних послуг. Документ має комплексний характер і поєднує соціальну, правову та управлінську складові, що дозволяє розглядати його як інструмент довгострокового реформування системи догляду над дітьми [4].

Одним із ключових принципів Стратегії є принцип найкращих інтересів дитини, який передбачає пріоритет потреб, безпеки та гармонійного розвитку дитини під час ухвалення будь-яких управлінських рішень. Цей принцип відповідає міжнародним стандартам і є базовим для всієї системи захисту прав дитини. Також важливе місце посідає принцип пріоритетності сімейного виховання, відповідно до якого виховання дитини в біологічній або альтернативній сімейній формі визнається оптимальним середовищем для її розвитку. Інституційний догляд визначається як винятковий і тимчасовий захід.

Принцип профілактики розлучення дитини з сім'єю спрямований на запобігання вилученню дітей із сімей шляхом раннього виявлення проблем, надання соціальних послуг та підтримки батьків. Це свідчить про перехід від

компенсаторної до превентивної моделі соціальної політики. Крім того, Стратегія ґрунтується на принципах міжвідомчої взаємодії, децентралізації, відповідальності держави та громади за дотримання прав дитини, що забезпечує комплексний підхід до реалізації визначених завдань.

Головною метою Стратегії визначено створення умов для зростання кожної дитини в безпечному та підтримувальному сімейному середовищі. Для її досягнення передбачено реалізацію низки взаємопов'язаних цілей:

- по-перше, це запобігання інституціалізації дітей, зокрема шляхом розвитку системи раннього втручання та соціальних послуг у громадах;

- по-друге, важливою ціллю є повернення дітей із закладів інституційного догляду до сімейного середовища, у тому числі через возз'єднання з біологічними сім'ями або влаштування в сімейні форми виховання;

- по-третє, Стратегія передбачає розвиток професійної спроможності фахівців, які працюють з дітьми та сім'ями, а також удосконалення механізмів моніторингу дотримання прав дитини.

Операційний план заходів на 2024–2026 роки конкретизує зазначені цілі, визначає відповідальних виконавців і строки реалізації, що підвищує практичну результативність Стратегії [4].

Таким чином, Стратегія забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки є важливим кроком у розвитку сімейно орієнтованої моделі державної політики. Її принципи та цілі відображають сучасні наукові підходи до захисту прав дитини та відповідають міжнародним стандартам. Реалізація положень Стратегії має потенціал суттєво зменшити масштаби інституційного догляду та забезпечити системну підтримку сімей, що є необхідною умовою сталого соціального розвитку України.

Отже, реформування системи інституційного догляду (інтернатної системи) виховання та догляду над дітьми в Україні є складним і тривалим процесом, що має глибокі історичні передумови та ґрунтується на сучасних наукових підходах. Аналіз нормативно-правових актів і наукових джерел свідчить про поступовий перехід держави від інтернатної моделі до системи, орієнтованої на сімейні форми виховання та підтримку родин. Реалізація цих реформ є необхідною умовою забезпечення прав дитини та її повноцінного розвитку в сучасному українському суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дума Л.П. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні. *Соціальна робота і сучасність*. 2018. № 1. С. 45–52.
2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 1242. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1242-2007-%D0%BF> (дата звернення: 14.12.2025).
3. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/526-2017-%D1%80> (дата звернення: 15.12.2025).
4. Про схвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024-2026 роки з її реалізації: розпорядження

- Кабінету Міністрів України від 26.11.2024 № 1201-р. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.12.2025).
5. Сигидин М.І. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні в умовах воєнного стану. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 98–104. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/479> (дата звернення: 15.12.2025).
 6. Слозанська Г.І., Горішна Н.М. Функціонування інтернатних закладів та їхній вплив на вихованців. *Social Work and Education*. 2019. № 6(2). С. 112–120.
 7. Fomin V. Orphanages as social care institutions of children and youth in Ukraine (19th–early 20th century). *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2017. № 10. P. 15–20.
 8. UNICEF. *UNICEF urges the Government of Ukraine to continue with the Deinstitutionalization Reform in line with the approved National Strategy*. UNICEF. 01.02.2021. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/unicef-urges-government-ukraine-continue-deinstitutionalization-reform-line-approved> (дата звернення: 15.12.2025)

Микола НЕМЧУК

Департамент соціального захисту населення
Львівської обласної державної адміністрації

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

Сучасна система соціального захисту населення України функціонує в умовах складних соціально-економічних викликів, посилених воєнним станом, внутрішнім переміщенням населення, зростанням кількості осіб у складних життєвих обставинах та підвищенням потреби в